

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Självvärdering

Lärosäte: Luleå tekniska universitet

Yrkesexamen: Förskollärarexamen

Förskolläraryrket vid Luleå tekniska universitet

Förskolläraryrket vid Luleå tekniska universitet (LTU) startade år 2011 och avläggs på grundnivå efter att studenten fullgjort 210 hp. Utbildningens utformning utgår från Högskoleförordningens examensbeskrivning för förskollärarexamen (HF 1993:100) och lokala mål och förhåller sig till Läroplan för förskolan, Lpfö 98 (Skolverket, 2016). De lokala målen är kopplade till förskolläraryrket naturvetenskapliga/tekniska profil vilken integreras redan i den första kursen *Förskollärarens profession* och därefter löper som en röd tråd genom hela utbildningen i kurserna *Barndom, omsorg och lärande, Natur och teknik i förskola, Estetiska lärprocesser, Omsorg och lärande, VFU 3, Leken som lärande och meningsskapande 2, Förskolans pedagogik och arbetssätt 1* och *VFU 4*.

Förskolläraryrket vid LTU bedrivs sedan starten år 2011 både som en campus- och distansutbildning. Till skillnad från campusutbildningen bedrivs distansutbildningen med hjälp av adekvat distansöverbyggande teknik och en IT-struktur som säkerställer god kvalitet. Detta kompletteras med regelbundna campusträffar tre till fyra gånger per termin, oftast måndag lunch till torsdag lunch. Studenterna på distansutbildningen kommer främst från södra Sverige – ca 70 % av de sökande – medan resterande 30% kommer från Norr- och Västerbotten. Studenterna på campusutbildningen kommer relativt jämt fördelat från hela Sverige – ca 43 % från södra Sverige och 57 % från Norr- och Västerbotten. Både campus- och distansutbildningen har ett planeringstal på 60 platser. Campusutbildningen startar på hösten och distansutbildningen på våren. Antalet förstahandssökande har minskat på båda utbildningarna. En tänkbar orsak kan vara att studenterna i första hand söker grundläraryrket F- 3 i vilket antalet förstahandssökande stadigt går uppåt.

Kopplingen mellan examensmål, ämneskurser, UVK och VFU

Utbildningen består av tre delar: *förskolepedagogiskt område 120 hp* (ämnes- och ämnesdidaktiska studier), *utbildningsvetenskaplig kärna 30 hp* (UVK) och *verksamhetsförlagd utbildning 30 hp* (VFU). På LTU omfattar det *förskolepedagogiska området* ämnes- och ämnesdidaktiska studier i barns språk, kommunikation och lärande, matematik för

förskollärare, naturvetenskap och teknik, estetiska lärprocesser samt studier i förskoledidaktik och förskolepedagogik såsom omsorg, förskolans pedagogik och arbetssätt och lekens betydelse. Det förskolepedagogiska området sätter sammantaget fokus på kunskaper och förmågor inom flera områden som gäller barns utveckling och lärande. *UVK* berör centrala områden för förskollärare: förskollärarens profession innefattande uppdrag, ansvar, värdegrund, läroplansteori och didaktik, förskolans och skolans historia, organisation och villkor innefattande de demokratiska värderingarna och mänskliga rättigheterna, vetenskapsteori, forskningsmetodik och statistik, specialpedagogiskt ledarskap innefattande konflikthantering och sociala relationer och systematiskt kvalitetsarbete innefattande uppföljning, utvärdering och analys av lärande och examensarbete. *VFU* genomförs med fyra *VFU*-perioder valda för att alla ämnesdidaktiska kurser och kurser inom det förskolepedagogiska området ska ha en koppling till en *VFU*-kurs. *VFU* genomförs även i förskoleklass. *Fältstudier* utgör en sammanhållande faktor i utbildningens universitetsförlagda kurser och innebär att merparten av studenterna utför examinationsuppgifter på en övningsförskola, något som ger ytterligare förutsättningar för studenten att koppla samman teori och praktik.

Förskollärarytbildningens progression

Varje *ämneskurs* inom det förskolepedagogiska området är indelade i två delar: del 1 och del 2 och omfattar 7.5 hp vardera. Del 1 innehåller grundläggande studier och ligger under utbildningens första år medan del 2 innehåller fördjupade studier och ligger under utbildningens tredje år. Ett undantag gäller kursen *Förskolans pedagogik och arbetssätt* som båda ligger i år tre. Det finns en tydlig progression mellan grundläggande studier och fördjupade studier då studenten utvecklar sina kunskaper från en lägre nivå av identifikation och beskrivande, via ett allt mer kritiskt, argumenterande, reflekterande och analytiskt förhållningssätt fram till examensarbetet. Samtliga *ämnesdidaktiska kurser* ligger i utbildningens år 2 och omfattar 15 hp, med undantag för naturvetenskap och teknik som är utbildningens profil och löper som en röd tråd genom hela utbildningen. Progressionen i de ämnesdidaktiska kurserna är den starka kopplingen till utbildningens *VFU* där studenternas förmåga att tillämpa ämneskunskaper och ämnesdidaktik för undervisning och lärande bedöms.

UVK-kurserna är fördelade över större delen av utbildningen och ska ge stöd för en vidgad förståelse av förskollärarens uppdrag och yrkets villkor. Strukturen möjliggör att den utbildningsvetenskapliga kärnan återkommer kontinuerligt genom utbildningen och läses i nära anslutning till kurser inom det förskolepedagogiska området som är specifika för förskolan. Denna läsordning underlättar integreringen mellan *UVK*-kurser, innehållet i ämnesstudier och ämnesdidaktiska studier.

VFU-kurserna består, som nämnts, av fyra kurser på 7.5 hp vardera och har en central plats i utbildningen då de knyter ihop teori och praktik från samtliga ämnes- och ämnesdidaktiska kurser. Målformuleringarna och examinationerna i *VFU*-kurserna är utformade så att dessa är kopplade till de kurser studenten läst innan respektive *VFU*-kurs, med avsikten att stärka

kopplingen teori och praktik. Progressionen mellan VFU-kurserna kräver ökad nivå på studentens självständighet, från *tillsammans med* handledare via *med stöd av* handledare till *självständigt*.

Utbildningens kurs för examensarbete ligger i utbildningens fjärde år och utgör den sista kursen. Studenterna bedöms och examineras i samtliga av högskoleförordningens examensmål av kursens lärare och examinator. I examensarbetet prövas förmågan att bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom det förskolepedagogiska området, liksom förmågan att självständigt generera kunskap i form av svar på de ställda forskningsfrågorna.

Förskolläraryrket examinationer

Två kriterier är grundläggande för utbildningens examinationer. Det första är att studentens måluppfyllelse ska vara möjlig att bedöma individuellt, det andra att examinationerna är tydligt fokuserade på kursmålen som i sin tur är kopplade till examensmålen i högskoleförordningen och därmed till förskolläraryrket. Genom en gemensam planering och en tydlig ansvarsfördelning i kursläroplanen säkerställs att samtliga kursmål examineras. För att säkerställa bedömningen på individnivå överväger alltid de individuella examinationerna i varje kurs. Gruppexaminationer förekommer också där sådana är relevanta och även gruppexaminationerna har inslag av individuell bedömning. Individuell bedömning av ett grupparbete kan ske genom att exempelvis ställa krav på en viss omfattning av varje students del av en redovisning. Ett annat exempel är att vid själva examinationstillfället lotta ut vilken del av ett arbete som en enskild student ska redovisa, och att studenterna då förväntas kunna svara för arbetets samtliga delar. Målens innebörd avgör vilken examinationsform som är lämplig och examinationsformerna är mycket varierande; muntliga presentationer, skriftliga inlämningsuppgifter, multimodala presentationer, litteraturseminarier, tentamina och obligatoriska moment (som exempelvis vid fältstudier, exkursioner, laborationer, tekniska konstruktioner, och estetiska processer och produkter) utgör exempel. Examinationernas betygsriterier tydliggör och kompletterar målformuleringarna. Betygsriterierna anges i den studiehandledning som följer varje kurs. I många kurser ges också studenterna möjlighet att visa sina kompetenser formativt under kursens gång via diskussionsseminarier och muntligt och skriftligt online.

Läsordning

Tabell 1 nedan ger en övergripande bild av programmets läsordning. I tabellen illustreras läsordningen för campusutbildningen. Distansutbildningen startar på vårterminen och har likadan läsordning i övrigt.

LÄSORDNING FÖRSKOLLÄRARUTBILDNING CAMPUS

UVK

Ämneskurs

VFU

Examensarbete

TERMIN 1		TERMIN 2		TERMIN 3		TERMIN 4		TERMIN 5		TERMIN 6		TERMIN 7	
Höst Lp1	U0041P	Vår Lp3	F0014P	Höst Lp1	U0008S	Vår Lp3	U0022P	Höst Lp1	P0053P	Vår Lp3	U0038P	Höst Lp1	U0044P
Förskollärarens profession	Barndom omsorg och lärande	Leken som lärande och meningsskapande 1	Veten-skaps teori forskningsmetodik och statistik	Estetiska läroprocesser	Matematik för förskollärare	VFU 2	Specped ledarskap i förskolan	Omsorg och lärande	Leken som lärande och meningsskapande 2	VFU 4	Systematiskt kvalitetsarbete i förskolan	Examenarbete, förskollärare	
Höst Lp2	U0043P	Vår Lp4	U0007P	Höst Lp2	U0009S	Vår Lp4	H0045N	U0046P	U0039P	U0040P	U0039P		
		Natur och teknik i förskola	Förskolan, skolan och samhället: förr och nu	Språk, kommunikation och lärande		VFU 3	För skolans pedagogiska och arbets-sätt 1		För skolans pedagogiska och arbets-sätt 2				

Förutsättningar

Personal

Vid LTU är nästintill alla lärare och forskande personal på förskolläraryr utbildningen samlade under en och samma institution, Institutionen för konst, kommunikation och lärande (KKL). Detta möjliggör och har starkt bidragit till en nära dialog och samverkan. Undantaget är personal och forskande lärare som undervisar på kurserna *Vetenskapsteori, forskningsmetodik och statistik* och *Förskolan, skolan och samhället: förr och nu* inom den utbildningsvetenskapliga kärnan, vilka är samlade under en annan institution, Institutionen för ekonomi, teknik och samhälle (ETS).

Utbildningsledaren för förskolläraryr utbildningen är biträdande professor i pedagogik och bedriver forskning mot det ämnesdidaktiska området naturvetenskap. Utbildningen har även en områdesansvarig som är lektor i pedagogik med inriktning mot förskolan och bedriver forskning mot det förskolepedagogiska området. Under våren ansöker den områdesansvariga lektorn om prövning för behörighet till biträdande professor.

Personal som tjänstgör vid LTU:s förskolläraryr utbildning består idag av en inre kärna om totalt tio universitetslärare: fyra lektorer och sex adjunkter. Av dessa har fem förskolläraryr examen och alla utom fyra (samtliga adjunkter) har tillsvidareanställning. Därutöver tjänstgör ytterligare 18 universitetslärare inriktade mot ämnesdidaktik och UVK. Av dessa har flertalet läraryr examen med inriktning mot grund- eller gymnasieskolan (se bifogad kompetenstabell). Det finns utmaningar i att rekrytera disputerade lektorer med inriktning mot det förskolepedagogiska området. Det är ett problem på nationell nivå, vilket också diskuterades i det nationella nätverket för förskolläraryr utbildning i april 2018. För att möta denna utmaning har LTU under tidigare år satsat på kompetensutveckling av en adjunkt för att vidareutbilda sig och erhålla en licentiatexamen. En annan åtgärd är en regional forskarskola som startar hösten 2018. I samband med denna hoppas institutionen på en öppning för att anställa doktorander inom det förskolepedagogiska området. Institutionen har en långsiktig kompetensförsörjningsplan där framtida behov har identifierats, bland annat ersätta pensionsavgångar.

Den forskande och undervisande personalen på förskolläraryr utbildningen ingår i ämneskollegier, som regelbundet diskuterar kursutveckling, utformning och genomförande av undervisning och examinationer, pågående forskning, uppdragsutbildning, utvecklingsprojekt etc. De senaste fyra åren har avdelningen särskilt fokuserat och satsat resurser för att skapa ett väl sammanhållet kollegium som utvecklar ett kollegialt lärande. Nya lärare påbörjar sin anställning med en introduktionskurs som är gemensam för alla nyanställda vid LTU. Obligatoriskt är också att nyanställda går en högskolepedagogisk kurs om 7,5 hp vid Högskolepedagogiskt centrum (HPC). Nya medarbetare går dessutom parallellt med erfarna lärare under den första tiden. En viktig princip vid bemanning av kurser är att flera lärare arbetar tillsammans i kurs, dels för att minska sårbarheten, dels för att studenterna ska få möjlighet att bekanta sig med flera olika lärare.

Kompetensutvecklingen vid avdelningen säkras bland annat genom årliga medarbetarsamtal, då individuella utvecklingsplaner upprättas, med planerade aktiviteter, för all personal. Inom kollegiet bedrivs forskning som är relevant för verksamheten (se under Utbildningsmiljö). Varje år utlyses dock individuella kompetensmedel till all personal vid institutionen för kortare projekt, färdigställande av vetenskapliga artiklar och deltagande i konferenser som är relevanta för grundutbildningen och här har personal inom förskolläraryrket fått tid för att skriva vetenskapliga artiklar. När den planerade regionala forskarskolan startar är målet att ytterligare några av de visstidsanställda adjunkterna inom det förskolepedagogiska området disputerar.

Förutsättningar

Utbildningsmiljö

Den utbildningsvetenskapliga forskningen vid LTU är indelad i följande forskningsämnen och miljöer: Pedagogik, Svenska med didaktisk inriktning, Engelska med didaktisk inriktning, Matematik och lärande och Musikpedagogik. Professorer, lektorer, adjunkter och forskarstuderande i de olika forskningsämnena bedriver anslags- och externfinansierad forskning, deltar i nationella/internationella konferenser och organiserar seminarieverksamhet inom sina respektive forskningsämnen, publicerar sig i tidskrifter, antologier, monografier och rapporter. De ingår även i olika nationella och internationella samarbeten och nätverk.

Forskare från forskningsämnena Pedagogik, Matematik och lärande samt Svenska med didaktisk inriktning forskar inom förskolans område och undervisar inom förskolläraryrket. Studenterna får på så sätt i undervisning och i vetenskapliga publikationer ta del av den forskning som bedrivs och lärarnas specialistkompetenser kommer studenterna till godo. Vetenskapliga publikationer bearbetas i undervisningen på olika sätt. Studenterna får i undervisningen stöd att förstå vad som utmärker en vetenskaplig text, där olika delar, som exempelvis forskningsmetoder och teori, kan fokuseras. Studenterna får även förhålla sig till och kritiskt granska en vetenskaplig publikation.

Forskning som bedrivs mot förskolans yrkesverksamhet inom Pedagogik är riktad mot ledarskap i förskolan och ledarskapets inverkan på barns lärande och utveckling, med särskilt fokus på det undervisande uppdraget. LTU kommer bland annat att för Skolverkets räkning under senhösten 2018 erbjuda en uppdragsutbildning som fokuserar på det undervisande uppdraget. Ett ytterligare forskningsområde är förskollärares och förskolechefers arbete med systematiskt kvalitetsarbete och vikten av styrning och ledning och dess inverkan på förskolans kvalitet. Inom Matematik och lärande fokuserar forskningen på förskollärares beskrivningar av och metoder för matematikundervisningen i förskolan. Inom Svenska med didaktisk inriktning bedrivs praktisknära forskning om språkutvecklande miljöer i samarbete med lärare i förskoleklass och pedagoger i kulturskolan. En lektor i kollegiet har för ett år sedan erhållit interna strategiska medel för forskning, 50% i två år där forskningsfokus riktas på hur förskolläraryrket får möjlighet att bygga interkulturell kompetens för sin kommande

yrkesprofession och hur relationer i förskolebarns vardagliga liv på förskolan påverkar deras (inter)kulturella identiteter.

Utvecklingsområden i forskningsmiljön finns inom ämnena Naturvetenskap och Teknik med fokus på förskolans verksamhet, särskilt med tanke på att det är utbildningens profil vid LTU. Institutionen har påbörjat ett arbete för att se över hur forskningen kan stärkas inom området. Ett exempel är att institutionens egna kompetensutvecklingsmedel kan bidra till att fortsätta stärka detta område.

En modell som LTU arbetat med på senare tid är att försöka involvera övningsförskolorna i lektoreernas pågående forskningsprojekt. Även högskolepedagogiska utvecklingsprojekt dokumenteras kontinuerligt och denna dokumentation omarbetas i vissa fall till vetenskapliga artiklar. Ett sådant konkret exempel inom förskolan är ett pedagogiskt utvecklingsprojekt som handlar om pekplattor/Ipads i undervisningen. I detta projekt deltar såväl lektorer som adjunkter, flera inom förskolan. Utöver detta tillkommer forumet SFIO Lärande (Starka Forsknings- och Innovations Områden), en strategisk satsning för att stärka forskning inom Lärande vid LTU. Tanken är att LTU på sikt ska erhålla omfattande extern finansiering för forskning som rör skola och förskola. Avsikten är att denna miljö ska växa över ämnes- och institutionsgränser och samla spetskompetens gällande lärande.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Mål

1. *visa sådana kunskaper inom det förskolepedagogiska området och sådana ämneskunskaper, inbegripet kännedom om aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, som krävs för yrkesutövningen*

I förskollärarytbildningen vid LTU används taxonomier (SOLO) i matriser som ett systematiskt verktyg för att säkerställa progression. SOLO-skattningen av målmatriserna för förskollärarytbildningens ämnesdidaktiska- och förskolepedagogiska ämneskurser i förhållande till examensmålen visar på att studenterna utvecklar kunskap och förståelse från en lägre nivå av identifikation, via beskrivning till ett allt mer kritiskt, tillämpande, argumenterande, teoretiserande och analytiskt förhållningssätt. Progressionen i de ämnesdidaktiska kurserna är den starka kopplingen till utbildningens VFU där studenternas förmåga att tillämpa ämneskunskaper och ämnesdidaktik för undervisning och lärande säkerställs och bedöms. I examensarbetet prövas förmågan att bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom det förskolepedagogiska området samt förmågan att självständigt generera kunskap i form av svar på de ställda forskningsfrågorna.

Den första kursen i utbildningen *Förskollärares profession* säkerställer studentens grundläggande kunskap och förståelse för uppdraget, värdegrunden och vilka styrdokument förskolans verksamhet vilar på. Via till exempel lärandeaktiviteter såsom workshops och seminarier bearbetar studenterna hur olika teoretiska perspektiv påverkar didaktiska ställningstaganden i undervisningen. Därefter, i en individuell skriftlig examinationsuppgift, säkerställs studentens kunskap och förståelse för hur förskollärares uppdrag och ansvar ser ut, med fokus på det undervisande uppdraget. I kursen möter studenterna en universitetslektor med förskolläraryrkesutbildning och lång erfarenhet av arbete som förskolechef samt en adjunkt med förskolläraryrkesutbildning med god erfarenhet av yrket. Detta säkerställer en nära koppling mellan förskollärares yrkesuppdrag och styrning och utveckling av förskolans verksamhet. Genomströmningen på kursen har dock varit låg. Studenterna har i kursutvärderingar betonat att lärare i kursen behöver gå in djupare i teorier för att möjliggöra att de bättre befäster teoretiska kunskaper i relation till didaktiken. Kursen anses som en viktig grund och har därför fått extra resurser i form av lärartid, fler workshops och seminarier. En uppföljning ska göras för att säkerställa att åtgärderna är tillräckliga för att öka genomströmningen och minska avhoppet. Efter grundläggande studier i kursen *Barndom, omsorg och lärande* samt *Leken som lärande och meningsskapande 1* genomför studenterna sin första VFU i termin 2. Studenten ska visa en grundläggande förmåga att planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning där lärande och omsorg bildar en helhet samt att visa förmåga att identifiera och beskriva lekens olika former och analysera leken ur ett teoretiskt perspektiv. Syftet är att utveckla studentens förmåga att göra didaktiska överväganden för hur man via leken kan planera och genomföra undervisning som genererar ett lärande och meningsskapande för barnen.

Under utbildningens andra år får studenten möta lärandemål och innehåll som ytterligare förstärker sådana kunskaper i förskoledidaktik, inklusive metodik, som krävs för undervisning och lärande: *Estetiska lärprocesser*, *Matematik för förskollärare* och *Språk, kommunikation och lärande*. De tre kurserna är kopplade till kursen *VFU 2* i vilken progressionen är att tillämpa och omsätta teoretiska kunskaper och didaktik i praktiken. Under utbildningens tredje år kommer en fördjupning av de förskolepedagogiska ämneskurserna. Här fördjupas studenternas kunskap och förståelse för exempelvis hur förutsättningar skapas för barns lärande och utveckling inom naturvetenskap och teknik och betydelsen av olika digitala medier och verktyg och dess roll i denna process. Därutöver fördjupas studenternas kunskap och förståelse för ledarskapets inverkan på barns lärande och utveckling, samverkan som rör barn och vårdnadshavare, komplexa förhållanden mellan hem och förskola, samt hur lek, miljö och material utgör ett meningsskapande i barns lärande och utveckling.

Flera ämnes- och ämnesdidaktiska kurser innehåller fältstudier i syfte att stärka studentens förmåga att tillämpa metoder och pröva sina teoretiska kunskaper. Utöver fältstudier finns en stor variation av lärandeaktiviteter: föreläsningar i sal och online, seminarier, workshops, handledning, kamratrespons, grupparbete, laborationer, exkursioner, studiebesök, programmering samt arbete med case-uppgifter individuellt och i grupp. Case-uppgifterna har en tydlig koppling till studenternas kommande yrkesliv och syftar till att ge verktyg för att möta arbetslivets förändringar. Lärandeaktiviteter som studenterna i kursutvärderingar särskilt lyft

fram, för att de i hög grad bidragit till att de når kursmålen och klarar examinationer, är case-uppgifter i mindre grupper, workshops samt handledning i grupp och individuellt. Detta har medfört att fler kurser infört liknande lärandeaktiviteter. Utbildningen erbjuder även en variation av undervisnings material såsom inspelade föreläsningar, inspelade studentarbeten, filmer, case-uppgifter såväl från egna forskningsprojekt som fiktiva från förskoleverksamheterna, laborationsmiljöer, bild- och konstruktionsmaterial, Science center (Teknikens hus) och multimodala verktyg.

Anknytning till forsknings- och utvecklingsarbete

Förskollärarytbildningen vid LTU har en tydlig anknytning till forskning och utvecklingsarbete. Förutom vetenskapligt väl grundad kurslitteratur, såsom vetenskapliga artiklar och avhandlingar, möter studenterna också flera disputerade lärare inom både förskolepedagogiska- och ämneskurser, som kopplar egen, och andras, forskning till det ämnesinnehåll som behandlas. Ämneskursen *Matematik för förskollärare* bygger till exempel på forskningsresultat från forskningsgruppen Små barns matematik (Luleå tekniska universitet, Malmö högskola och Bergens universitet). Basen för kursen är Bishops 5 matematiska aktiviteter, som enligt dessa forskningsresultat är ett givande sätt både för förskollärare och blivande förskollärare att begreppsliggöra och argumentera för den matematikundervisning som bedrivs och kan bedrivas i förskolan. Kursens lärandeaktiviteter består av föreläsningar där ett matematiskt innehåll, såsom begrepp, teorier och forskningsansats presenteras, och kopplas till seminarier som lyfter och diskuterar matematiska-, utvecklings- och lärandeteorier. Därefter används dessa teorier i workshops för att synliggöra, förstå och analysera både barns lärande och studenternas eget lärande när det gäller det matematiska innehållet. I lärandeaktiviteterna används undervisningsmaterial såsom case-uppgifter, filmer och annan dokumentation från forskningsgruppen för att studenten ska ges förutsättningar att i examinationerna analysera och utvärdera undervisningssituationer i förskolan. En tentamen säkerställer och examinerar studentens matematiska tänkande medan en annan tentamen säkerställer och examinerar studentens förmåga att kunna analysera, dokumentera och planera undervisning som stärker barns matematiska förmågor. I en skriftlig inlämningsuppgift säkerställs och examineras studentens kunskap och förmåga att utifrån lärande-, utvecklings- och matematiska teorier kunna planera och utveckla verksamheten i förskolan. Samtliga examinationer är individuella och studenternas prestationer bedöms med betygen U, G eller VG.

Ett annat exempel på hur studenterna får kännedom om aktuellt utvecklingsarbete återfinns i kursen *Förskolans pedagogik och arbetsätt 2* (år 3, del 2). I kursen förbereder och planerar studenterna självständigt ett utvecklingsarbete med naturvetenskap eller teknik i fokus. Examinationsuppgiften utgår från studentens naturvetenskapliga och tekniska ämneskunskaper, kunskaper om metoder för datainsamling och kunskaper om lärandeteorier. Naturvetenskapligt eller tekniskt utvalt innehåll planeras att genomföras med utgångspunkt i lämplig lärandeteori, verksamhets- och lärandemål och med tillämpning av pedagogisk dokumentation för att följa barns lärprocesser och utmana barnen vidare inom naturvetenskapliga och tekniska områden.

Studenterna examineras individuellt genom en skriftlig inlämningsuppgift med två tillhörande muntliga textseminarier som bidrar till skrivprocessen. Det första seminariet fokuserar på syfte och målsättningar i förhållande till teorier och det andra seminariet fokuserar på genomförbarheten av de datainsamlingsmetoder som dittills formulerats. I den slutgiltiga skriftliga inlämningsuppgiften examineras och säkerställs att studenterna med utgångspunkt i syfte och målsättning visar kunskap om att i ett utvecklingsarbete undersöka barns förförståelse och deras relation till det naturvetenskapligt eller tekniskt innehåll. Bedömning sker utifrån hur väl studenten självständigt planerat utvecklingsarbetet där konkreta och utvärderingsbara mål formulerats, där vetenskaplig litteratur med relevans för barns lärprocesser tagits i beaktande och där pedagogisk dokumentation och datainsamlingsmetoder planerats. Det planerade utvecklingsarbetet genomförs sedan i en barngrupp under kursen *VFU 4*, som ligger direkt efter kursen, och examineras där i form av en rapport.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Mål

2. *visa kännedom om vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder, samt om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen*

Förskolläraryrket vid LTU behandlar olika teoretiska perspektiv på barns utveckling och lärande. Det inbegriper även att utbildningen ger studenten möjligheter att få kunskap och förståelse för hur de olika teoretiska perspektiven påverkar undervisning, barns utveckling och lärande, omsorg, lek samt verksamheten i övrigt. Samtliga ämnes- och UVK-kurser innehåller vetenskapliga artiklar eller avhandlingar som lyfter olika teoretiska perspektiv. Forskningsanknytningen garanteras även genom att studenterna möter flera disputerade lärare som kopplar egen, och andras, forskning till det ämnesinnehåll och kursinnehåll som behandlas.

Utbildningen, undervisning och professionen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, något studenterna får kännedom om redan i utbildningens första kurs *Förskollärares profession*. Den har utformats för att ge studenterna en bild av vad förskolläraryrket innebär och kräver med fokus på förskollärares uppdrag och ansvar. Kursen ger en introduktion till vetenskapsteori och ger studenten kunskaper om hur olika teoretiska perspektiv påverkar hur man planerar och genomför undervisningen samt vilket resultat det får för barns utveckling och lärande. Efter inledande föreläsningar deltar studenterna i en första workshop där de i mindre grupper analyserar vilka kunskapsteorier som förskolans läroplan grundar sig i och vilka konsekvenser dessa får i relation till didaktiska frågeställningar. I en andra workshop planerar studenterna undervisningsmoment utifrån två mål i förskolans läroplan och utifrån två olika teoretiska perspektiv. Genom att reflektera över hur de olika teoretiska perspektiven påverkar hur man planerar undervisning och varför man valt och/eller valt bort olika perspektiv analyserar studenterna vilka konsekvenser detta får för barns

utveckling och lärande. I den tredje och sista workshopen reflekterar studenterna över vilka konsekvenser de olika kunskapsstraditionerna får för hur de som blivande förskollärare ser på barns utveckling och lärande och vilka förutsättningar det ger för barn att utvecklas och lära. Efter varje workshop presenterar studenterna för varandra vad de har kommit fram till i tvärgrupper. De tre workshops är en förberedelse för studentens individuellt skriftliga examination där de skriftligt ska beskriva och reflektera över de didaktiska frågorna i relation till förskollärarens ansvar för undervisning i förskolan med utgångspunkt från läroplan och författningar. Detta utgör en förberedelse för den examinationsuppgift studenterna arbetar med i kursen *VFU 1* där de ska visa förmåga att planera, genomföra och utvärdera undervisning i barngrupp (se under målpuppfyllelse Färdighet och förmåga, mål 5).

I utbildningens andra kurs *Barndom, omsorg och lärande* introduceras omsorg på vetenskaplig grund och observation som kvalitativ forskningsmetod. Studentens förmåga att använda sig av observation som metod för att identifiera, reflektera och motivera ett professionellt och etiskt förhållningssätt till omsorg examineras både skriftligt och muntligt. Efter inledande föreläsningar och litteraturseminarium planerar studenten individuellt minst fyra observationer som senare genomförs via fältstudier. Vid ett examinerande muntligt seminarium presenterar studenten den valda observationsmetoden, hur de förhållit sig till litteraturen samt deras uppfattning om vad ett professionellt etiskt förhållningssätt till omsorg i förskolan innebär. Därefter skriver studenten en rapport där de identifierar, reflekterar över och motiverar ett professionellt förhållningssätt till omsorg i relation till förskolans värdegrund med fokus på etik. Rapporten utgår från litteratur som ingår i kursen och de observationer som gjorts under fältstudierna. I processen ingår kamratrespons, vilket innebär att studenterna granskar delar av studiekamraters rapporter och deltar vid ett muntligt seminarium innan slutlig inlämning.

Efter inledande kurser, där olika teorier och metoder presenteras, fokuserar utbildningen på kvalitativ forskningsmetod och dess betydelse för yrkesutövningen. Observation som vetenskaplig metod tillämpas i fältstudier i ett flertal ämnes- och ämnesdidaktiska kurser för att identifiera och analysera olika fenomen i relation till barns utveckling, omsorg och lärande. I till exempel ämneskursen *Leken som lärande och meningsskapande 1* examineras studenternas kunskap och förmåga att genom observation och dokumentation identifiera och beskriva leken olika former samt analysera leken ur ett teoretiskt perspektiv. I den ämnesdidaktiska kursen *Språk, kommunikation och lärande* examineras studenternas kunskap och förmåga att genomföra observation och dokumentation för att identifiera meningsskapande språkmiljöer och reflektera över och analysera hur verksamheten bidrar till att barn erövrar språket. I UVK kursen *Specialpedagogiskt ledarskap i förskolan* examineras studentens förmåga att kunna använda teoretiska begrepp som instrument vid analys av socialisationsprocesser för att nå en fördjupad förståelse av de egna iakttagelserna under fältstudien kring barns kamratsocialisation. Vidare examineras i kursen förmågan att kunna problematisera kring hinder och möjligheter för en socialisationsprocess som verkar stödande för barns identitetsutveckling.

I utbildningens termin 2 läser studenterna kursen *Vetenskapsteori, forskningsmetodik och statistik* inom UVK. Det är en grundkurs som syftar till att på ett generellt plan illustrera vad

vetenskaplighet och forskning innebär i allmänhet och för förskolläraryrket i synnerhet. I denna kurs får studenterna för första gången prova att formulera en forskningsfråga med utgångspunkt i ett realistiskt problem eller utvecklingsområde och redogöra för en tänkbar kvalitativ eller kvantitativ metod som kan ge svaret på frågan. Här examineras studenternas kunskap och förmåga att redogöra för skillnader och likheter mellan kvalitativa och kvantitativa forskningsansatser, samt relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen.

I kursen *Systematiskt kvalitetsarbete* fördjupas studenternas kunskap och förståelse för relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet ytterligare där de väver samman teoretiska perspektiv med beprövad erfarenhet i förskoleverksamheterna. Efter inledande workshops arbetar studenterna med forskningsprocessens olika delar: att anlägga teoretiska perspektiv, designa en studie, skriva syfte, göra metodologiska överväganden, välja för syftet relevant metod samt arbeta med analys av empiriskt material. I en avslutande workshop arbetar lärare och studenter tillsammans för att sammanställa de teorier de mött under utbildnings gång och ritar en teorikarta där de sätter lärandeteorier respektive vetenskapsteorier i relation till varandra. Studenterna använder detta arbete som grund när de i ett senare skede formulerar sitt PM inför examensarbetet. Inom ramen för kursen genomför studenterna ett projektarbete där de via olika metoder, såsom intervju eller enkät och dokumentinsamling, samlar in material från olika kommuners systematiska kvalitetsarbete. Vissa kommuner använder sig av liknande modeller/underlag som kan betraktas som beprövad erfarenhet. Dessa underlag analyseras och granskas sedan kritiskt i relation till såväl tidigare forskning som till teorier om lärande. Syftet är att synliggöra vilka antaganden om barn och lärande som ligger till grund för de underlag de fått ta del av från verksamheten och vilka konsekvenser dessa får för barnet. Studenterna analyserar olika metoder för det systematiska kvalitetsarbetet i förhållande till de teoretiska perspektiv som framkommer i de metoder och det material som förskolor använder sig av i sin kvalitetsgranskning. I en skriftlig rapport examineras och säkerställs studenternas kunskap och förståelse för: (1) hur utvärdering och pedagogisk utveckling bidrar till utveckling av barns/elevs kunskaper och lärmiljöer, (2) hur dokumentation kan användas som underlag för att följa upp och analysera barns lärstrategier och lärprocesser i förhållande till verksamhetens organisation, innehåll och genomförande samt föreslå åtgärder för att utveckla verksamheten, (3) olika former av utvärdering i relation till teorier om kunskap och lärande ur såväl ett barnperspektiv som barns perspektiv.

Ett utvecklingsområde är att stärka studentens kännedom om kvalitativa metoders betydelse för yrkesutövningen. Observation som vetenskaplig metod är en styrka i utbildningen medan exempelvis den kvalitativa forskningsintervjun, som bland annat bidrar till att fånga barns perspektiv, behöver lyftas fram tydligare. Med tanke på detta pågår just nu ett kursutvecklingsarbete där hänsyn tas till den kommande reviderade läroplanen.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Mål

3. visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevant forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet

För att säkerställa att studenterna når examensmålet ovan är utbildningen organiserad så att examensmålet behandlas i flera kurser utifrån olika perspektiv. Aktuell forskning kopplas konsekvent till det ämne eller område som är aktuellt. I kursen *Språk kommunikation och lärande* beskriver exempelvis en lärare sin egen praktikinrä forskning om språkutvecklande miljöer som bedrivs i samarbete med lärare i förskoleklass och kulturskolans pedagoger. Ett annat exempel är kursen *Matematik för förskollärare* där resultaten från ett forskningsprojekt utgör utgångspunkt för val av litteratur, innehåll, lärandeaktiviteter och examinationer. Här får studenterna bearbeta sina egna, och reflektera över andras erfarenheter av vad matematik är, och ställa detta i relation till didaktiska frågeställningar och forskning kring dessa frågeställningar. Denna uppgift examineras genom en skriftlig rapport som följer efter gruppdiskussion utifrån egna erfarenheter och därefter ytterligare samtal i grupp utifrån litteratur som presenterar forskning inom dessa områden. I uppgiften ingår även att studenten enskilt tar ställning till ett antal olika didaktiska frågeställningar i matematik.

Under utbildningens gång får studenterna examinationsuppgifter som blir allt mer utmanande. Det kan exempelvis handla om att skriva en forskningsöversikt eller att kritiskt granska en vetenskaplig artikel eller en avhandling som diskuteras i seminarieform. I kursen *Förskolans pedagogik och arbetssätt 2* (del 2), som i huvudsak har fokus på samverkan med vårdnadshavare, i arbetslag och andra skolformer, ska studenterna genomföra ett utvecklingsarbete inom något av följande områden: introduktion, utvecklingssamtal, föräldramöten och kommunikation med vårdnadshavare via digital teknik. Studenten söker fram forskning på området samt fördjupar sig i relevanta teorier. Med utgångspunkt i den vetenskapliga grunden designar studenten en fiktiv verksamhet utifrån sitt valda område. Därefter problematiserar studenten sitt område och lyfter fram komplexiteter kopplade till aspekter som samhällsuppdrag, likvärdighet, interkulturalitet och normkritik. Utvecklingsarbetet examineras individuellt, dels muntligt för andra studenter (samt om möjligt även för yrkesverksamma förskollärare), dels i en fördjupande skriftlig rapport.

Den nära kopplingen mellan ämneskunskaper, ämnesdidaktik, forskning och yrkesprofession ger studenterna möjlighet att omsätta sina kunskaper i praktiskt arbete. Merparten av alla lärare i förskollärarytutbildningens inre kärna har erfarenhet av arbete i förskola på olika nivåer, som förskollärare eller förskolechef. I flera kurser bjuds verksamma förskollärare, eller andra verksamma in för att föreläsa och berätta om erfarenheter inom det område som respektive kurs behandlar. I kursen *Specialpedagogiskt ledarskap i förskolan* möter exempelvis studenten professionella aktörer inom det specialpedagogiska fältet: föreläsning med SPSM

(specialpedagogiska skolmyndigheten) som representerar sin verksamhet, föreläsning med föreningen BLISS om alternativa kommunikationsformer, föreläsning med polisen angående barns utsatthet, anmälningsskyldighet och samverkan. I kursen *Språk, kommunikation och lärande* möter studenterna en minoritetssamordnare som föreläser om minoritetsspråk. I kursen *Systematiskt kvalitetsarbete* möter studenterna en professionell aktör som arbetar på språkresurscentrum med ett interkulturellt perspektiv. I kursen *Leken som lärande och meningsskapande 2* gör studenterna ett studiebesök vid en förskola som har profil mot naturvetenskap och hållbar utveckling. Förskollärare visar och berättar om sina erfarenheter och hur deras profil har påverkat utformningen av den pedagogiska miljön och val av material.

En viktig möjlighet till erfarenhetsutbyte mellan studenterna erbjuds vid de praxisseminarier som avslutar varje VFU-kurs. Sista dagen på varje VFU-kurs träffas studenterna en dag, via Adobe connect eller på campus, för att muntligt, i ett strukturerat lärarlett samtal, formulera sig om uppdraget, dela med sig av sina erfarenheter och lära av andras erfarenheter i relation till kursens mål. En utveckling av dessa praxisseminarier har lett till att studenten i VFU 3 använder sig av Triosamtal, vilket innebär att studenterna bearbetar litteraturen och tränar på att formulera, utforska och utveckla innehållet i en frågeställning i en liten grupp samt att föra minnesanteckningar.

Den sista kursen i utbildningen är *Examensarbete förskollärare* vilken ska bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten. Här prövas studentens förmåga att, utifrån teoretiska perspektiv, formulera en forskningsfråga med relevans för förskolläraryrket. Studenten ska visa förmåga att kritiskt läsa, analysera och sammanfatta vetenskapliga undersökningar, samt tolka resultat med hänsyn till valt problemområde. Därutöver ska studenten visa förmåga att beskriva och reflektera över utvalda teorier och metoder som används inom forskning inom det valda problemområdet och tillämpa metodologiska och teoretiska överväganden i relation till eget valt problemområde. Förmågan att planera, självständigt genomföra och skriftligt rapportera en vetenskaplig undersökning, liksom att självständigt och kritiskt granska och opponera på ett vetenskapligt arbete och försvara eget arbete, står i fokus. Examensarbetet ställer höga krav på studenten. För betyget godkänt krävs att studenten på ett vetenskapligt sätt formulerat syfte och forskningsfrågor för arbetet som tydligt visar studiens fokus och relevans inom det valda problemområdet. De ska vidare ha visat god kännedom om lämplig vetenskaplig metod för undersökningen och motiverat valet med vetenskapligt underbyggda argument. De ska visa förmågan att beskriva och genomföra en tydlig och konsekvent bearbetning av det insamlade empiriska materialet i enlighet med de val av vetenskaplig metod för arbetet som gjorts samt beskriva och tydliggöra processen för analys och tolkning av det empiriska materialet i syfte att besvara forskningsfrågorna. De ska även visa förmågan att redovisa, kritiskt granska, analysera och diskutera resultaten av den egna undersökningen och relatera den till såväl vetenskapsmetod som till relevanta teorier, tidigare vetenskapliga undersökning inom forskningsfältet, samt reflektera över dess implikationer för den kommande yrkesverksamheten. Studenten ska även vid offentliga seminarier försvara sitt eget arbete samt kritiskt och konstruktivt granska ett annat examensarbete utifrån vetenskapliga kriterier och vetenskapligt grundade argument.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

4. visa förmåga att tillämpa sådan förskoledidaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det förskolepedagogiska området och inom de ämnesområden som utbildningen avser samt för yrkesutövningen i övrigt

Förskollärarytbildningen vid LTU är utformad med flertalet moment som kräver fysisk interaktion. Det kan exempelvis handla om dramatisering av naturvetenskapliga begrepp, laborations- och exkursionsmetodik och konstruktionsuppgifter i teknik. Resurser på Teknikens Hus, ett Science Center på universitetsområdet, utnyttjas i teknikundervisning. Estetiska lärprocesser, liksom användande av digitala verktyg i pedagogisk verksamhet, behandlas i ett flertal kurser. Dessa moment examineras genom obligatorisk aktiv närvaro och/eller med produktion av undervisningsmaterial, estetiska produkter, digitala presentationer eller muntliga och skriftliga examinationer.

Med utgångspunkt i utbildningens första kurs *Förskollärarens profession*, där studenterna fått kunskap och förståelse för relationen mellan teoretiska perspektiv och didaktiska överväganden, möter studenten i kurserna *Estetiska lärprocesser*, *Matematik för förskollärare* och *Språk, kommunikation och lärande* lärandemål och innehåll som syftar till att de ska uppnå färdighet och förmåga avseende ämnesdidaktik och metodik. I kursen *Estetiska lärprocesser* möter studenterna dramalärare, musklärare och bildlärare som undervisar studenterna med syfte att dessa ska utveckla en färdighet och förmåga att använda respektive uttrycksform i sin kommande yrkesroll. Exempelvis ska studenten visa färdighet och förmåga att reflektera över och ge exempel på hur musik och rörelse kan tillämpas som estetiska uttryck och som medel för kommunikation och lärande i förskolan. Med utgångspunkt i styrdokument, litteratur och lärandeaktiviteter ska studenterna i studiegrupper utarbeta ett metodiskt, pedagogiskt konkret undervisningsmaterial om hur de tänker sig att man i undervisningen kan arbeta med musik och rörelse i en barngrupp. Det undervisningsmaterial som väljs ska syfta till att användas som estetiska uttryck och/eller som pedagogiska verktyg i förskolans verksamhet. Det planerade undervisningsmaterialet ska utgå från ett valfritt tema och innehålla en ”startlektion” ca 20–30 minuter lång samt beskrivning av efterföljande tre till fyra musik- och rörelsestunder inom temat. Studenterna examineras genom dels en muntlig praktisk tillämpning av undervisningsmaterialet då studenterna genomför några musik- och rörelseaktiviteter från ”startlektionen”, dels en skriftlig beskrivning och reflektion över det didaktiska materialet som utvecklats och tillämpats. Studenten beskriver och reflekterar över sina pedagogiska tankar om det material, de aktiviteter han/hon valt, kopplat till styrdokument, litteratur och lärandeaktiviteter.

I kursen *Omsorg och lärande* (del 2) återkopplas naturvetenskapliga och tekniska ämnesdidaktiska kunskaper. Studenten får genom lärandemålet ”Jämföra, analysera och beskriva betydelsen av olika digitala medier och verktyg och dess roll för barns lärande och

omsorg” visa färdighet och förmåga att utveckla och tillämpa naturvetenskapligt eller tekniskt ämnesinnehåll i barngrupp. Genom att systematiskt förbereda och producera en digitalt framställd animation, med ett naturvetenskapligt eller tekniskt innehåll, ska studenten utveckla sin förmåga att tillägna sig och tillämpa praktisk IKT-kompetens i sin förskolläraryrkeprofession. Animationen ska ses som ett verktyg för lärande och som en metod i undervisning. Animationen ska ge studenten möjlighet att utveckla sin förmåga att kommunicera naturvetenskapliga eller tekniska begrepp och problematisera, konkretisera och diskutera lärande i naturvetenskap eller teknik. Studenten examineras genom att lämna in sin digitala produktion i lärplattformen Canvas för bedömning och därefter presentera produktionen för lärare och studiekamrater i ett seminarium. Studenten bedöms med utgångspunkt i hur valet av naturvetenskapligt eller tekniskt innehåll motiveras i förhållande till barns ålder, hur produktionen kommunicerar, problematiserar och konkretiserar det valda innehållet samt studentens förmåga att diskutera produktionen i förhållande till ovanstående kriterier vid redovisningen. Ett annat exempel från samma kurs är den laborativa workshop där studenterna får erfarenhet av att utnyttja vardagliga miljöer och situationer för barns naturvetenskapliga lärande.

I kursen *Förskolans pedagogik och arbetssätt 1* ska studenten visa förmåga att teoretisera och tillämpa dialogen som grund för barns utveckling och lärande. Innehållet behandlas i föreläsningar och seminarier. Utifrån kurslitteratur ska studenten i en skriftlig examinationsuppgift reflektera över sig själv som ledare i relation till maktperspektiv, teoretisk grund och undervisning. Studenten ska därefter teoretisera hur de ser på dialogen som en del i undervisning och hur de i sin profession via dialog och pedagogisk dokumentation jämnar ut maktskillnader så att barnen får mer delaktighet och inflytande över sitt eget lärande. I kursen *Leken som lärande och meningsskapande 1* syftar lärandemålen till att säkerställa att studenten efter fullgjord kurs kan använda observation och dokumentation för att identifiera, beskriva och analysera lekens olika former, samt analysera leken ut ett teoretiskt perspektiv. En fältstudieuppgift utvecklar studentens färdighet och förmåga att synliggöra och analysera hur man via leken kan stimulera barns utveckling, lärande och meningsskapande i undervisning. Studenten gör didaktiska överväganden över hur de genom leken kan planera och genomföra undervisning som genererar ett lärande och meningsskapande för barnen.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Mål

5. visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje barns lärande och utveckling

Skollagens förtydligande gällande förskollärarens ansvar för undervisning i förskolan har legat till grund för utvecklingen av förskolläraryrket vid LTU. Att planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning är därför en återkommande uppgift vid VFU. Studenternas färdigheter och förmågor inom just detta mål visar sig därför tydligast i VFU-kurserna men även genom de förskoleförelagda fältstudier som förekommer i flertalet kurser. Till dessa förskolebaserade moment kopplas examinationsuppgifter vars syfte är att sammanföra de teoretiska studierna med praktiken. Examinationsuppgifterna i VFU-kurserna är kopplade till innehållet i de UVK-kurser och ämneskurser som föregår respektive VFU-kurs. Uppgifter av denna art har en tydlig progression. Under utbildningens gång ställs allt högre krav på självständighet och koppling till forskning. I de stycken som följer ges exempel på utformning, genomförande och examination av ämnes- och UVK-kurser och progressionen däremellan, där syftet är att säkerställa att studenterna uppnår examensmålet.

Under måluppfyllelsen för färdighet och förmåga (mål 1) beskrevs hur studenterna i kursen *Förskollärarens profession* får kunskap om hur olika teoretiska perspektiv påverkar planering och genomförande av undervisning och vilket resultat det får för barns utveckling och lärande. Med det som utgångspunkt ska studenten tillämpa förskoledidaktik i sin första VFU, *VFU 1*. I en skriftlig examinationsuppgift ska studenten under sin VFU visa förmåga att planera, genomföra, utvärdera undervisning *tillsammans* med handledare. Under de inledande dagarna på VFU:n fokuserar studenten på att lära känna barngruppens behov och intressen och dokumenterar sina reflektioner i en loggbok. Studenten delger sina reflektioner med sin VFU-handledare och utgår sedan från detta samtal vid planering av den undervisning studenten ska genomföra i barngruppen. Studenten ska med stöd av sin handledare planera, genomföra och utvärdera två undervisningssituationer där omsorg och lärande bildar en helhet. I planeringen utgår studenterna från Läroplan för förskolan och de didaktiska frågorna som bearbetats i kursen *Förskollärarens profession*. Därefter genomför och dokumenterar studenterna undervisningen och reflekterar tillsammans med sin handledare över vilka erfarenheter de gjort utifrån olika frågeställningar: Vad lärde jag mig? Vilken ytterligare kunskap behöver jag erövra? Vad tror jag barnen stärkte sitt lärande kring – det jag hade tänkt eller blev det något helt annat? Vad utmanade mig? Vad utmanade barnen? Vad är jag nöjd med och vad skulle jag vilja ändra på? Vilken roll spelade mitt eget agerande som ledare? Skulle jag ha kunnat göra på något annat sätt? I en skriftlig examinationsuppgift skriver studenten, utifrån analysen av de två genomförda undervisningssituationerna, en text som beskriver hur omsorg och lärande bildar en helhet utifrån den genomförda undervisningen. I texten ska studenten göra tydliga kopplingar till den kurslitteratur som ingår i uppgiften. Studenten skriver även en personlig

reflektion kring sitt eget lärande och sin roll som ledare utifrån den genomförda undervisningen i syfte att utveckla undervisningen till kursen *VFU 2*.

Andra exempel är tillämpningen av ämnesdidaktik i kursen *VFU 2* med följande lärandemål: ”att tillsammans med arbetslaget planera, genomföra, utvärdera och reflektera över olika lärandesituationer som främjar barns kommunikativa utveckling med stöd i styrdokument” och ”planera och genomföra aktiviteter i förhållande till ett matematiskt innehåll där estetiska lärprocesser tillämpas med utgångspunkt i observation och dokumentation” samt ”analysera barns matematiska lärande i relation till teorier och med stöd i styrdokument”. Studenten ska visa förmåga att planera, genomföra, utvärdera och reflektera över en undervisningssituation med fokus på barns kommunikativa och språkliga utveckling och en situation med fokus på barns matematiska lärande. Med *stöd* av sin handledare planerar studenterna en undervisningssituation med fokus på språk utifrån någon av språkets former: fonologi och/eller grammatik och en undervisningssituation med fokus på matematiken utifrån det matematiska innehållet tal och räkning. Studenterna planerar undervisningen utifrån de didaktiska frågorna och refererar till aktuella styrdokument och relevant litteratur för att diskutera kring planeringen och det språkliga och matematiska innehållet i undervisningen, samt motivera sina ställningstaganden. Denna planering görs också utifrån observationer som genomförts under de första två veckorna. Studenten dokumenterar processen och utifrån denna analyseras genomförandet av undervisningen. Undervisningen utvärderas i relation till den språkform studenten fokuserat på, respektive det matematiska innehållet med avseende på hur barn utvecklar kunskap inom området tal och räkning, med särskilt fokus på barns taluppfattning. Med dokumentationen, analysen samt utvärderingen av undervisningen som bakgrund, reflekterar studenten över vad som är viktigt att ta med sig i sin kommande profession för att utveckla undervisning och stärka barns kommunikativa och språkliga utveckling eller barns matematiska utveckling. I en skriftlig examinationsuppgift ska studenten skriva en sammanfattande text av analys, utvärdering och reflektion av genomförandet. Texten förankras i relevant litteratur från bland annat kursen *Språk, kommunikation och lärande*. Den matematiska undervisningssituationen examineras också skriftligt med fokus på analys, utvärdering och reflektion av genomförandet och förankring i litteratur, främst från kursen *Matematik för förskollärare*.

I utbildningens sista VFU, VFU 4, ska studenten visa förmåga att självständigt genomföra ett utvecklingsarbete inom naturvetenskap/teknik som omsätter verksamhets- och lärandemål samt skapar möjligheter att stimulera barns lärande genom lek. Studenten ska också visa förmåga att använda pedagogisk dokumentation för att följa barns lärprocesser och utmana dem vidare inom naturvetenskapliga och tekniska områden. Examinationen utgörs av en skriftlig rapport som examinerar och säkerställer att studenten visar kunskap om ett systematiskt och vetenskapligt grundat kvalitetsarbete som främjar barns lärande och förskolans verksamhet inom naturvetenskap och teknik. Den skriftliga rapporten har en struktur som liknar det kommande examensarbetet.

Genomförandet av VFU beskrivs i en VFU-handbok. Ungefär två veckor innan VFU-kurserna startar hålls ett introduktionsmöte, via distansöverbyggande teknik eller på campus, där LTU:s VFU-lärare informerar studenter och VFU-handledare från skolorna. Professionsutvecklingen och progressionen i utbildningen står i fokus vid dessa möten. Samtliga VFU-kurser har absoluta förkunskapskrav. Det innebär att studenterna måste ha godkänt på den första UVK-kursen *Förskollärares profession* för att få göra VFU1. Därefter är kravet att studenten ska ha godkänt på föregående VFU för att påbörja nästa VFU-kurs. VFU följs upp på tre olika sätt: via formativa, strukturerade trepartssamtal mellan studenter, handledare och lärare, i ett avslutande praxissamtal då studenterna med utgångspunkt i kursens lärandemål utbyter erfarenheter med varandra och sina lärare, samt via skriftliga examinationsuppgifter.

Särskilda riktlinjer är utformade för de tillfällen då tveksamhet råder om en student kommer att nå målen i en VFU-kurs. VFU-handledaren ska då omedelbart ta kontakt med ansvarig VFU-lärare på universitetet. Riktlinjerna beskriver den dialog som ska föras mellan studenten, handledaren och kursläraren på universitetet. Dialogens syfte är att komma fram till hur studenten aktivt kan arbeta för att nå de kursmål som behöver stärkas. Om målen trots detta inte uppnås har studenten möjlighet att göra om sin VFU vid nästa ordinarie kurstillfälle. Studenten ska då ta kontakt med VFU-handläggaren för att planera detta. Inför denna om-VFU samtalar student, handläggare, utbildningsledare och eventuellt kurslärare om vad som förväntas av studenten. Om även detta andra tillfälle är underkänt måste studenten avbryta sin utbildning.

Utformning, genomförande och resultat

Mål

6. *visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhällsrelaterade och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter enligt barnkonventionen, samt en hållbar utveckling*

För att säkerställa att studenterna uppnår examensmålet har LTU organiserat utbildningen så att barns rättigheter och delaktighet behandlas tidigt i utbildningen och i flera olika perspektiv och på olika nivåer i både UVK-kurser och ämneskurser under utbildningens gång. Kursernas innehåll och litteratur revideras regelbundet för att möta samhällsförändringar.

Studentaktiva lärandeaktiviteter är vanligt förekommande, särskilt i relation till innehåll som berör värderingsförmågor och förhållningssätt. I utvärderingar på kurs- och programnivå har studenterna lyft fram den typen av aktiviteter som särskilt givande i förhållande till mål som rör just värderingsförmåga och förhållningssätt. I de stycken som följer ges exempel på utformning, genomförande och examination av ämnes- och UVK-kurser och progressionen däremellan, där syftet är att säkerställa att studenterna uppnår examensmålet.

Ett exempel är kursen *Barndom, Omsorg och lärande* (del 1) som fokuserar på bland annat samhällets ansvar för barndomen, barnsyn och perspektiv på barns rättigheter, delaktighet och inflytande med Barnkonventionen som grund. Med ett särskilt fokus på etik behandlas förskolans värdegrund samt förskolan som institution för fostran, omsorg och lärande. Den fördjupande kursen *Omsorg och lärande* (del 2) har lärandemålet ”Argumentera för omsorgens betydelse för barns utveckling och lärande ur ett etiskt perspektiv”. Studenten ska visa en fördjupad förmåga att ur ett etiskt perspektiv kunna relatera sin yrkesprofession till omsorg och lärande utifrån barns olika livsvillkor och sociala relationer samt interkulturalitet. Innehållet behandlas via föreläsningar, värderingsövningar, workshop och arbete i seminarier med olika case-uppgifter. Studenternas förmåga att använda bedömningar av barns olika livsvillkor som grund för att skapa en likvärdig förskola examineras i ett seminarium med en utforskande samtalsform med tre frågeställningar samt i en skriftlig tentamen. Som en del av den naturvetenskapliga och tekniska profilen är ytterligare lärandemål i kursen att: ”Jämföra, analysera och beskriva betydelsen av olika digitala medier och verktyg och dess roll för barns lärande och omsorg”. Studenten ska visa förmåga att värdera och förhålla sig till olika etiska frågor som berörs i vetenskaplig litteratur och hur de kan synliggöras i förskolans arbete med digitala medier och verktyg. Innehållet behandlas genom laborationer, föreläsningar, workshops och individuell handledning.

Sociala, juridiska och specialpedagogiska aspekter på förskolläraryuppsatzen, exempelvis likabehandlingsuppsatzen, Barnkonventionen och konflikthantering, är centrala i kursen *Specialpedagogiskt ledarskap i förskolan*. I en skriftlig individuell examinationsuppgift examineras och säkerställs studentens förmåga att analysera och värdera hur sociala och medicinska förklaringsmodeller relaterar till varandra och vilken betydelse lärmiljön har för barn i behov av särskilt stöd. Exempelvis tillägnas sig studenten förmågan att göra bedömningar med avseende på likabehandling genom att kunna urskilja och reflektera, utifrån relevanta styrdokument såsom Läroplan för förskolan, Skollagen, Salamanca-deklarationen, FN:s Barnkonvention, över processer som framhåller vikten av likabehandling som identifierar, förebygger och åtgärdar trakasserier, diskriminering och kränkande behandling.

I kursen *Förskolan, skolan och samhället – förr och nu* tillgodogör sig studenterna förmågan att göra bedömningar utifrån samhällsliga aspekter. Innehållet fokuserar på att sätta in förskolan i ett historiskt och dagsaktuellt sammanhang samt koppla förskolan och dess verksamhet till olika typer av samhällen genom historien och förskolans värdegrund. Innehållet behandlas via föreläsningar, seminarier och arbete med case-uppgifter i relation till värdegrund, mångkultur och hållbar utveckling i förskolan. I en skriftlig tentamen examineras och säkerställs studentens förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar. I en skriftlig inlämningsuppgift som bygger på olika case-uppgifter kopplade till situationer avseende värdegrund, mångkultur och hållbar utveckling i förskolan, examineras och säkerställs studentens förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem.

Hållbar utveckling behandlas i ett flertal kurser. Ett övergripande mål för dessa kurser är att studenten ska kunna kritiskt granska, värdera och ta ställning till frågor som relaterar till en

långsiktig ekonomisk, miljömässig och socialt hållbar utveckling. I kursen *Natur och teknik i förskola* fokuseras grundläggande förutsättningar för ekologisk hållbarhet. Genom en exkursion får studenten praktisk erfarenhet av för regionen typiska ekosystem och han eller hon får själv upptäcka och få kunskap om ekosystem som grund när studenten i sitt kommande yrke är i naturen tillsammans med barn. Utifrån kursutvärderingar bedöms lärandeaktiviteter i relation till hållbar utveckling ha fått för lite utrymme i kursen. Därför har kursen utvecklats och kommer med start ht-18 att införa ett värderingsspel där studenternas förmåga att kritiskt granska, värdera och ta ställning till olika dilemman avseende hållbar utveckling att införas.

I kursen *Leken som lärande och meningsskapande 2* ska studenten beskriva hur förskolans arbete relaterar till ett demokratiskt samhällsskick och till olika gruppers utövande av demokratiska rättigheter. I denna examinationsuppgift ska studenten beskriva, analysera, argumentera för och reflektera kring miljön och materialens betydelse för barns möjligheter till lek, lärande och meningsskapande med fokus på hållbar utveckling. Innehållet i kursen behandlas via föreläsningar, seminarier och som tidigare nämnt gör studenterna ett studiebesök vid en förskola som har profilerat sig mot naturvetenskap och hållbar utveckling. Under studiebesöket visar personalen olika lek- och lärmiljöer samt material och berättar hur de utforskar världen tillsammans med barnen genom naturvetenskap och vad hållbar utveckling kan vara. Kursen examineras i en skriftlig rapport där studenterna ska visa förmåga att beskriva, granska och analysera en avgränsad förskolemiljö i relation till hållbar utveckling vid en valfri förskola. Studenten väljer en valfri förskola att besöka i vilken de väljer en miljö. En miljö kan antingen vara ett rum eller en del av ett rum. Exempel på lämpliga avgränsningar kan vara ateljén, verkstaden, hallen, sandlådan, bygg- och konstruktionsplatsen, läshörnan eller där det finns utklädningskläder. Studenten formulerar frågor de vill undersöka utifrån perspektivet hållbar utveckling i relation till den miljö de valt och bygger en bakgrund. Därefter presenterar studenten vid ett muntligt idéseminarium sin idé för studiekamrater och lärare och får feedback. Sedan besöker ånyo studenten sin valda förskola och utför en undersökning och dokumenterar på lämpligt sätt, exempelvis genom foto, film eller ritningar. När han/hon har ett material görs analysen, en kritisk granskning av det material som samlats in. Vid ytterligare ett muntligt seminarium redovisar studenten sina frågeställningar och hur han/hon gjort undersökningen men framförallt hur han/hon gjorde analysen och vad studenten kom fram till. Efter feedback och frågor från kurskamrater och lärare färdigställs rapporten. Som ett stöd för studentens skrivande erbjuds ett textseminarium där han/hon har möjlighet att få feedback på sin rapport med syfte att utveckla textens kvalitet. Därefter finns ytterligare tid att färdigställa rapporten.

Utformning, genomförande och resultat

Jämställdhet

visa förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten

På genomförandenivån finns i lärarkollegiet en medvetenhet i bemötande och arbetssätt liksom en medvetenhet om skillnaderna i könsfördelning bland förskollärostudenterna. Jämställdhetsperspektivet i vid mening beaktas vid valet av kurslitteratur och studenterna möter lärare med kunskap om genusfrågor.

I kurserna i Matematik, Naturvetenskap och Teknik lyfts frågor om dessa områden som traditionellt manliga domäner. I kursen *Barndom, omsorg och lärande* examineras studentens medvetenhet om genus och hur begreppen kvinnligt, manligt, genus och jämställdhet framställs i litteraturen och i relation till förskolans verksamhet. I UVK-kurserna är jämställdhets- och likabehandlingsperspektivet framträdande. Demokrati, mångfald, delaktighet och alla barns möjligheter till utveckling och lärande är centralt i kursen *Specialpedagogiskt ledarskap i förskolan*, likaså föreläsningar och examinationsuppgifter om likabehandling, jämställdhet och jämlikhet. I UVK-kursen *Förskolan, skolan och samhället: förr och nu* är jämställdhet ett fokuserat tema inom momentet ”Demokrati i teori och praktik” och föreläsningarna inom den utbildningshistoriska delen fokuserar till stor del på pojkars och flickors samt mäns och kvinnors olika möjligheter till utbildning och karriär inom förskola, skola och universitet genom historien. I kursen *Leken som lärande och meningsskapande 2* ges studenten möjlighet att fördjupa sina kunskaper inom jämställdhetsområdet. De jämställdhetspolitiska målen och Skolinspektionens granskning av jämställdhetsarbetet i förskolan relateras till tidigare forskning om insatser för jämställdhet i förskolans verksamhet. I föreläsningar, seminarier och examinationsuppgifter diskuteras och problematiseras vilka normer och värderingar som produceras i relation till kön och genus i barns lek. Frågor om konsekvenser av olika pedagogiska ställningstaganden och förhållningssätt står i fokus.

Ett långsiktigt arbete med jämställdhet i fokus har initierats vid institutionen. En första workshop har ägt rum och den riktades in på fyra olika områden: grundutbildning/avancerad nivå, forskning, organisation och rekrytering. Deltagarna, som representerades av ledningspersoner, lärare, forskare och studenter, arbetade i tvärgrupper med att identifiera problemområden och lösningsförslag, som ska utmynnas i konkreta utvecklingsarbeten samt en aktivitets- och handlingsplan. Några exempel på områden som lyftes fram i relation till förskollärostudenterna var risken för att de fåtal manliga studenterna lyfts fram mer än de kvinnliga studenterna, vilket en del studenter upplevt att vissa lärare gör, samt rekryteringen av underrepresenterat kön till utbildningen. En av aktiviteterna som planeras för kommande läsår är en högskolepedagogisk kurs med fokus på genusmedvetet ledarskap.

Studenternas uppfattningar om hur jämställdhetsperspektivet framställs i utbildningen är något motsägelsefulla. En del studenter anser att det är tydligt integrerat i kurserna men många anser att det saknas en systematik när det gäller jämställdhetsaspekter och efterfrågar en ökad tydlighet och en högre grad av integrering. Kursen *Matematik för förskollärare* lyfts fram som ett gott exempel på hur kunskaper i ämne och jämställdhet kan vävas samman. För att möta studenternas krav på systematisk integrering har ett utvecklingsarbete påbörjats där samtliga kurser i utbildningen ses över med avseende på detta.

På central nivå är jämställdhetsarbetet integrerat i universitetets verksamhet, genom styrdokument: handlingsplan för jämställdhet med återkopplande aktiviteter, universitetets medarbetarpolicy, policy för lika rättigheter och skyldigheter, anställningsordningen och universitetets riktlinjer för lärarekrytering. Jämställdhetsperspektivet är även integrerat i de LTU-gemensamma högskolepedagogiska utbildningarna. Uppföljning av jämställdhetsperspektivet i form av statistik och styrmått följs upp av prefekt.

Vid Luleå tekniska universitet finns en handledningsordning för utredning av diskriminerings- och trakasseriärenden. Syftet med detta dokument är att fastställa en tydlig och rättssäker ordning för att utreda och åtgärda diskrimineringar mot anställda och studenter på grund av:

- kön
- etnisk tillhörighet,
- religion eller annan trosuppfattning,
- sexuell läggning,
- funktionshinder,
- könsöverskridande identitet eller uttryck,
- ålder.

Dokumentet avser vidare att bidra till att motverka kränkningar och trakasserier inom universitetet. De som drabbas ska omgående tillhandahållas adekvat stöd.

Universitetet har också på Regeringens uppdrag utarbetat en plan för jämställdhetsintegrering i syfte att uppnå de nationella jämställdhetspolitiska delmålen, där motverkande av könsneutrala studieval, förbättring av kvinnors och mäns genomströmning och motverkande av ojämställda karriärvägar är särskilt prioriterade områden.

Utformning, genomförande och resultat

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Genomströmning

Kvarvarandegrad och genomströmning följs årligen upp. På programmet som helhet är genomströmningen hög. För distansantagna är den i snitt ca 94 % och för campusantagna 93 %. Vi har dock sett problem med stora avhopp de senaste åren och kvarvarandegraden bland de distansantagna studenterna har sjunkit från 88 % för antagna 2015 till 76 % för antagna 2016. För de campusantagna studenterna har kvarvarandegraden under motsvarande tidsperiod sjunkit från 82 % till 68 %. Vi ser också att det på vissa kurser är en låg genomströmning och många omexaminationer. Förklaringarna till detta är flera. Söktrycket har sjunkit och därmed också de antagna studenternas meritvärden. För att möta dessa utmaningar satsar institutionen på ökad rekrytering i syfte att öka antalet förstahandssökande. Detta förväntas generera högre konkurrens om utbildningsplatserna och en ökning av de antagna studenternas meritvärden. Vårens ansökningssiffror visar dock att de vidtagna åtgärderna inte gett önskad effekt. Det är också vanligt att studenter på förskolläraryrket jobbar vid sidan av sina studier. Även om det föreligger vissa skillnader mellan campus respektive distansprogrammet är problemen i huvudsak likartade. Att minska avhoppet och öka genomströmningen är högt prioriterade mål. Det är ett arbete som bedrivs på både kort och lång sikt. På kort sikt har vi, förutom det generella stöd studenter erbjuds som beskrivs nedan, ökat undervisningstiden och tydligare kommunicerat att studierna är en heltidssysselsättning. Vi för också en kontinuerlig dialog med våra avnämare, som i stor utsträckning är våra studenters arbetsgivare, om vikten av att inte överanvända våra studenter som arbetskraft. Det löser kanske ett kortsiktigt problem, vikariebristen, men skapar ett mer svårlöst problem med färre behöriga förskollärare om avhoppet fortsätter.

Studentstöd

Ett minskat antal sökande till förskolläraryrket, och därmed lägre konkurrens om platserna, har medfört att studenterna som kommer in har ett lägre meritvärde från gymnasiet. Detta har i sin tur medfört behov av ett gott studentstöd.

Kontaktvägarna mellan studenter och lärare är korta och viljan att stötta studenter som har svårigheter är god. En strävan är att erbjuda en balans i examinationsuppgifter och jämn arbetsbelastning. Uppföljningen av undervisningen och examinationerna leder till förändringar som gynnar studenterna och därmed genomströmningen. Exempelvis har genomströmningen i utbildningens första kurs, *Förskolläraryrket*, legat lägre än genomsnittet. För att komma tillrätta med det har det införts fler workshops för att bearbeta kursinnehållet och genom att utöka samarbetet med universitetsbiblioteket ökas möjligheten att stärka det vetenskapliga skrivandet. Ett ökat fokus på kvalitet i feedback på inlämningsuppgifterna samt ökade möjligheter till handledning är ytterligare exempel på generell stöd i utbildningen. Extra tillfällen till omexamination erbjuds när särskilda behov föreligger.

För att stödja de studenter som har svårigheter finns på universitetet centrala stödfunktioner. Förskollärarytudenterna har tillgång till studievägledning via en särskild programvägledare. För att i tid fånga upp de studenter som behöver hjälp och stöd görs, främst under årskurs 1, en uppföljning av studenternas studieprestationer. De studenter som studievägledaren bedömer behöver extra stöd kontaktas via mail och erbjuds ett samtal. Studenten återkopplar sedan själv för att boka ett samtal. Studievägledaren hjälper också till med studieplaneringen om en student inte kunnat nå de angivna målen för de kurser som ingår i programmets utbildningsplan och försöker hjälpa studenten att hitta motivation att fullfölja sina studier. Vägledning ges också till studenter som på grund av exempelvis sjukdom eller barnledighet behöver en alternativ utbildningsplan.

På universitetet finns också en central stödfunktion för studenter med dokumenterad funktionsnedsättning. Målet är att alla studenter ska kunna studera på så lika villkor som möjligt. Det pedagogiska stöd som normalt beviljas är tillgång till talböcker, anteckningshjälp av en kurskamrat och förlängd tid vid skriftlig examination. Studenterna kan också vid behov bli beviljade att få använda dator med talsyntes för uppläsning av frågor samt rättstavningsprogram vid skriftlig examination. De kan också få sitta i enskilt rum för att skriva sin tentamen. Lokaler med hörselslinga finns tillgängliga för studenter med hörselnedsättning. Alla studenter har också tillgång till hjälp via universitetsbibliotekets språk- och sökverstäder. Biblioteket erbjuder även inspelade föreläsningar och instruktiva texter rörande akademiskt skrivande, söktips och ämnesguider liksom personlig handledning via digital teknik.

Organisation och kvalitetsarbete

Samtliga kurser i utbildningen har disputerade kvalitetsansvariga examinatorer. Institutionen KKL, som ansvarar för huvuddelen av förskollärarytprogrammens kurser, är organiserade utifrån forskningsämnen och består av ämnesgrupperna Pedagogik, Svenska med didaktisk inriktning, Engelska med didaktisk inriktning och Matematik och lärande. Dessa ämnesgrupper leds av professorer. Inom forskningsämnet Pedagogik har tre områdesgrupper skapats: Förskolepedagogik, Naturvetenskap och teknik samt Specialpedagogik. Varje områdesgrupp leds av en områdesföreträdare (OF), Förskolepedagogik av en lektor i Pedagogik med inriktning mot förskola, Naturvetenskap och teknik av en lektor i Pedagogik och Specialpedagogik av en biträdande professor i Pedagogik. Områdes- och ämnesgrupperna träffas regelbundet och kvalitetssäkrings- och utvecklingsarbete bedrivs kontinuerligt med alla lärarkategorier som deltagare. Alla lärare som är inblandade i VFU-kurserna träffas regelbundet under ledning av ansvarig utbildningsledare för att diskutera VFU-frågor och utveckla VFU-kurserna. VFU-organisationen vid LTU träffar också regelbundet huvudmännens VFU-samordnare och för en dialog om utvecklingen av VFU. Kollegialt samarbete vid bedömning av studenternas prestationer är vanligt förekommande, liksom att resultaten av examinationerna ger input till kvalitetsutveckling. Allt utvecklingsarbete utgår från examensordningen, då också hänsyn tas till progressionen av kunskaper och förmågor. Taxonomier (SOLO) används i matriser vid diskussioner och kartläggning av progression.

En inte oviktig uppföljning av utbildningen är den som sker genom informella kontakter. Förskollärarytbildningen vid LTU är relativt liten och kontaktvägarna mellan studenter och lärare är korta, vilket medför att information och synpunkter snabbt når de berörda. Huvuddelen av utbildningens lärare arbetar på samma institution och god kommunikation lärare emellan underlättar också uppföljning och utveckling på både individuell studentnivå och på programnivå. Uppföljning sker också formellt och systematiskt. Varje kurs utvärderas med hjälp av det universitetsgemensamma verktyget EvaSys. Några kurser har utöver detta också en ”mittkursutvärdering”. Resultaten från EvaSys publiceras och är tillgängliga för studenterna. Utvärderingarna återkopplas till, och diskuteras med, studenterna och kurslärarlaget, och leder till förbättringsarbete. En gång per termin genomförs ett programråd som diskuterar övergripande kvalitets- och utvecklingsfrågor. Resultatet av dessa programråd, liksom andra kvalitets- och utvecklingsfrågor redovisas för, och diskuteras, i kollegiet vid månatliga avdelningsmöten där alla lärare deltar. Studentrepresentanter har en plats i ledningsgruppen.

Avdelningsrådet, som består av ämnes- och områdesföreträdare, utbildningsledare och avdelningschef, träffas minst en gång per månad och diskuterar övergripande frågor som till exempel ekonomi och personalförsörjning. Frågor som initierats vid avdelningsrådet eller i ämnesgrupperna leder sedan fram till konkret utvecklingsarbete i form av 2–3 utvecklingsdagar per termin med all personal. Exempel på sådant utvecklingsarbete som bedrivits är utformandet av gemensamma former för handledning och bedömning av examensarbeten liksom arbetet med matriser och frågor som rör progressionen mellan kurserna i utbildningen.

Kvalitetsfrågor berörs också inom utbildningsledarorganisationen där samtliga utbildningsledare och huvudutbildningsledare på institutionen deltar. Utbildningsledarna träffas en gång i månaden och behandlar exempelvis frågor rörande genomströmning, undervisningsmiljö och utbildningsplaner. Utbildningsledaren har också regelbundna grundutbildningsmöten med studieadministratörerna där frågor rörande studieadministrationen på alla dess nivåer behandlas och åtgärdas.

Även om utbildningsplanerna inte förändras pågår ett kontinuerligt reviderings- och utvecklingsarbete på kursnivån. Diskussioner i ämnes- och områdesgrupperna leder till förtydliganden i kursplanerna och förbättringar av studiehandledningarna, undervisningen och examinationerna. Kurslitteraturen hålls aktuell genom möjligheten att förnya litteraturlistorna inför varje läsperiod och inför varje gång kursen ges. Förändringar i skolans styrdokument och nya formuleringar i examensmålen leder också till revideringar av kurserna. Ett exempel är att kursplanen i Specialpedagogik har reviderats med hänsyn till de nya kraven på att NPF (neuropsykiatriska funktionsnedsättningar) och pedagogiska konsekvenser av detta ska behandlas i samtliga lärarprogram. Samhällets, och skolans, digitalisering är också ett område där utvecklingen påverkar lärarutbildningen. Detta märks i såväl kursmål som i undervisnings- och examinationsformer.

LTU har formulerat en för alla utbildningar gemensam *Pedagogisk idé* som syftar till att stödja studenternas utveckling till självständiga aktörer. Progressionstanken i LTU:s

pedagogiska idé utgår från självständighetstrappan med tre steg. Steg 1: Professionell student – studenten har kompetens att lära att lära, att se målet för utbildningen. Steg 2: Deltagande aktör- studenten är delaktig i och ansvarig för sin egen utveckling. Steg 3: Självständig aktör – kompetens att verka självständigt inom verksamhetsområdet. Självständighetstrappan ska stödja processen med att problematisera studentens syn på sin utveckling från professionell student till självständighet och professionalism. Målet för LTU:s arbete med pedagogisk idé, relaterad till lärarutbildningens olika delar, är att bidra till att utveckla och att examinera självständiga och kompetenta aktörer inom skola och förskola.

Vid LTU finns möjlighet att söka medel ur Pedagogisk utvecklingsfond (PUF). Detta har varit betydelsefullt för förskollärarytbildningen, inte minst vad gäller utvecklingen av examensarbeten. Från att i första hand ha bedrivits i form av ”en handledare-en student” kontakt är idag examensarbetskurserna organiserade som ämnesvisa handledningsgrupper med ett antal studenter och ett antal, till övervägande del disputerade, lärare som deltagare. Detta har, förutom att effektivisera handledarinsatserna tidsmässigt, gett värdefulla möjligheter till kamratrespons mellan studenterna liksom till bättre utnyttjande av handledarnas kompletterande kompetenser och sambedömning av studenternas texter innan det examinerande seminariet och det slutliga färdigställandet av uppsatsen. Förutom grupphandledningen har varje student också en disputerad handledare som individuellt stöd. Examensarbetet försvaras vid ett offentligt seminarium med en examinator som ordförande (annan än den individuella handledaren).

Filosofiska fakultetsnämnden vid LTU genomför en självvärdering av förskollärarytbildningen vartannat år, utgående från Pedagogisk idé, av universitetets program och huvudområden, där syftet är kvalitets- och processdrivande på strategisk nivå. Bland annat görs en genomlysning av vad som utvecklats, åtgärdats och planerats inom respektive program/huvudområde. I självvärderingen ingår såväl kvalitativa som kvantitativa mått. De kvalitativa aspekterna behandlar delar som examensmål, utbildningsplan, kurs- och läraaktiviteter, kreativ studiemiljö, lärsystem, organisationens lärande, studentsystem och utbildningsutvärdering. Årligen finns även ett fokusområde, som i år är jämställdhet. De kvantitativa måtten behandlar bland annat genomströmning, kvarvarande studenter efter 1 år och studenternas rekommendationsvilja och dessa mått kommenteras också kvalitativt. Fakultetsnämnden följer sedan upp resultaten från denna självvärdering och föreslår institutionerna eventuella åtgärder vid behov genom kommunikation med huvudutbildningsledaren. Förskollärarytbildningen står sig väl i dessa interna utvärderingar. Utbildningen ger detta år, på grund av avhoppsfrekvensen, sannolikt anledning till uppföljningar och åtgärder, där huvudutbildningsledare, utbildningsledare och utbildningsutskott tillsammans diskuterar och fattar beslut om strategiska åtgärder.

LTU deltar årligen i en enkätundersökning som initieras av Lärarytbildningskonventet och genomförs av SCB. Enkäten utgör en del av samarbetet mellan lärosäten som utbildar lärare och syftar till att mäta utbildningskvaliteten. All data kan brytas ner på lärosätetsnivå och ingår således även i det interna kvalitetsarbetet. LTU har generellt legat något högre än riksgenomsnittet när det gäller alumnernas betyg på utbildningen.

Studentperspektiv

Vid LTU finns studentrepresentanter med i alla beredande och beslutande organ. Informella kontakter, kursutvärderingar och programråd, som det redogjorts för ovan, synliggör förskollärostudenternas uppfattningar om utbildningen och möjliggör deras inflytande över utbildningen. I programråden behandlas övergripande kvalitetsfrågor, under 2017 har två programråd genomförts där samtliga studenter i termin 6 deltagit. Vid dessa råd har måluppfyllelsen i kurserna relativt examensordningen fokuserats. Studenterna är överlag samstämmiga och nöjda med sin utbildning. Majoriteten anser att undervisningen generellt är bra och målinriktad, och att den utvecklar den kompetens som krävs. De ämnesdidaktiska inslagen får mycket beröm liksom litteraturen. I stort sett är examinationsformerna uppskattade – de anses varierade, relevanta och med en lagom kravnivå. Studenterna har i kursutvärderingar lyft fram lärandeaktiviteter som innehåller arbete med case-uppgifter, workshops samt handledning individuellt och i grupp som i hög grad har bidragit till att de når kursmål och klarar kursernas examinationer. Detta har bidragit till att fler kurser infört denna form av lärandeaktiviteter.

Studenterna bekräftar att de utvecklas professionellt och UVK- och VFU-kurserna uppskattas mycket. Klart är också att den vetenskapliga grunden är något som studenterna upplever som tydlig genom hela utbildningen och något de värdesätter att det finns med från utbildningens första kurs. Somliga studenter menar dock att det sker på bekostnad av att ”bli en bra förskollärare i verkligheten”. Gapet mellan teori och praktik, mellan forskningen och förskolan är inte dolt för studenterna – de möter även detta under sin VFU där uppgifter med vetenskaplig koppling ibland ifrågasätts. Särskilt i början av utbildningen framför många studenter att de önskar sig mer ”pedagogik och metodik”. Under senare delen av utbildningen är det inte en lika vanlig synpunkt, kanske på grund av att fått mer insikt om att det inte är möjligt att på något enkelt sätt få ett svar på frågan ”Hur gör man för att hjälpa barnen att utveckla X?” Efterfrågan på ”recept” är en utmaning för alla lärarutbildare. Förskolläraryrkets komplexitet, förskolans och samhällets förändring, enskilda ämnens specifika natur, lärandets innebörd och barns olika förutsättningar är, liksom den individuella studentens lärarpersonlighet, så skiftande att frågan helt enkelt inte låter sig besvaras på något enkelt sätt. Att det finns många sätt att bedriva bra undervisning på diskuteras ständigt med studenterna. Likaså att det är under förskollärostudenterna som de ska få en god grund inför ett fortsatt livslångt lärande där erfarenheter provas och forskningsanknytningen är naturlig.

Arbetsliv och samverkan

Luleå tekniska universitets lärarutbildningar medverkar i övningsförskoleprojektet och flertalet av förskollärostudenterna inom VFU-avtalsområdet gör sin VFU på en övningsförskola. Det är skolcheferna i kommunerna och förskolechefer för fristående verksamheter som har utsett

verksamheten som ska arbeta tillsammans med LTU i ett 5-årigt (2014-19) försöksprojekt för att stärka kvalitén i förskolläraryrket. LTU har tecknat separata avtal om deltagande i övningsförskoleverksamhet med sju norrbottenskommuner och två fristående skolverksamheter inom området. Den fördjupade samverkan som finns mellan LTU:s förskolläraryrket och övningsförskolorna innebär till exempel att förskollärare från övningsförskolan kommer in i förskolläraryrketens teoretiska kurser vid LTU för att bidra i undervisningen av praktiktäna didaktik. Personalen på övningsförskolorna deltar i professionsutvecklande seminarier eller workshops tillsammans med LTU. Dessa aktiviteter kan handla om erfarenhetsutbyte kring arbetsätt, utmaningar i handledarrollen och likvärdig bedömning. Deltagarna kan också lämna förslag på frågeställningar för examensarbeten. Gästföreläsare från förskolor och forskare från LTU har bjudits in för att tala om jämställdhet i förskolan, förskolans digitalisering, likabehandlingsuppdraget och frågor som rör integrering av nyanlända. Lärare vid förskolläraryrketen möter regelbundet verksamheterna ute på plats i övningsförskolan för att planera vidare samverkan och aktiviteter. LTU stärker på detta sätt övningsförskoleverksamheterna med ny forskning och övningsförskoleverksamheterna involveras också i LTU:s olika forsknings- och utvecklingsarbeten.

På övningsförskolorna finns fler VFU-handledare med handledarutbildning än i övriga verksamheter, handledare som har utvecklat fördjupad kunskap om handledarrollens betydelse för att studenterna ska utvecklas i sin profession. LTU erbjuder årligen handledarutbildning på distans, dels i form av kompetensutveckling för nya handledare, dels i form av kompletterande utbildning för personer med äldre handledarutbildning.

Kontakterna med handledare i VFU-kurserna, inte minst genom övningsförskolorna är värdefulla för lärarutbildarna som genom detta får aktuell input från förskolans värld. De uppdragsutbildningar som lärarutbildarna på programmet deltar i ger också värdefulla och givande erfarenheter som kommer programstudenterna till godo. Institutionen har genomfört, och genomför, ett flertal utbildningar främst på uppdrag av Skolverket.

Ett helt nytt samverkansprojekt som är upprättat mellan LTU och Norrbottenskommuner är ”Studentuppsats i samverkan”. Det är en plattform och kontaktyta för de som arbetar i kommunal verksamhet, studenter och de som arbetar inom akademien. Syftet är att skapa samverkan mellan dessa tre och därigenom underlätta för studenter att skriva sina uppsatser i samverkan med offentlig verksamhet. Grundtanken är att den frågeställning som bearbetas i studenters uppsatser är sprungen ur ett faktiskt verksamhetsbehov och även intressant för studenter och Luleå tekniska universitet. Syftet är således att kommunala verksamheter ska få nytta av studenters uppsatser i sitt pågående utvecklingsarbete. Nyttan blir ömsesidig då studenters arbete tar avstamp i faktiska verksamhetsfrågor och de får möjligheter att visa upp sig hos en potentiell framtida arbetsgivare. LTU stärker kvaliteten i sin utbildning och skapar samtidigt ett praktiktäna fokus för både utbildning och fortsatt forskning.